

BIBLIA HEBRAICA QUINTA

1

GENESIS

תורה נביאים וכתובים
BIBLIA HEBRAICA

quinta editio
cum apparatu critico novis curis elaborato

participantibus

R. Althann, P. B. Dirksen, N. Fernández Marcos, A. Gelston,
A. Gianto, C. G. den Hertog, I. Himbaza, J. Lust, D. Marcus, M. Rösel,
M. Sæbø, S. Sipilä, P. Schwagmeier, A. Tal, Z. Talshir

consultis A. Dotan pro masora,

A. Groves et Soetjianto pro impressione electronica, S. Lind pro redactione et stylo

communiter ediderunt

A. SCHENKER (praeses),

Y. A. P. GOLDMAN, A. VAN DER KOOIJ, C. McCARTHY, G. J. NORTON,
S. PISANO, R. SCHÄFER, J. DE WAARD, R. D. WEIS

בראשית
GENESIS

prepared by
Abraham Tal

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT

ISBN 978-3-438-05261-2

Biblia Hebraica Quinta, Fascicle 1: Genesis
© 2015 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

Printed in Germany
All rights reserved

www.scholarly-bibles.com

CONTENTS

Preface	VII
Sigla, Symbols, and Abbreviations	VIII
Definitions of the Terms Used to Characterize Readings	XVII
Glossary of Common Terms in the Masorah	XXVII
Table of Accents	XXXI
The Text of Genesis	
Genesis בראשית	3
Introduction and Commentaries on Genesis	1*
Works Cited	207*

GENESIS
בראשית

prepared by
Abraham Tal

בראשית GENESIS

- ה ג ראש פסוק .
ז. ל. ל. ח ראש פסוק .
ל. ב והנה תהו .
ב ליבשה . ל .
ל .
ג וחד ויבדל אהרן .
ז. ל. וחד קץ שם לחשך . ל .
ג בטע בעיני . כט . ל .
ל. ד. ג האור המים דוד .
ב ויהי קול מעל לרקיע .
ל .
כט . ל . ז . ל .
- 1 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ וַחֲשָׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וַרֹוחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם אֶחָד וַתֵּרָאֵה

[1:1] בראשית ג ראש פסוק בראשית ברא אלהים . ממלכות . ממלכת . וב באמצ' מלכות מלכות 0: ברא אלהים ג בראשית ברא אלהים . אשר ברא . אלהים לעשות 0: [2] והארץ ח ראש פסוק והארץ היתה תהו ובהו . והארץ אשר אתם עברים שמה . והארץ תעזוב מהם . והארץ הגבלי . והארץ חנפה תחת יסביה . והארץ הנשמה תעבד תחת . והארץ תענה 0: [6] ויאמר אלהים ג בטע בעיני יהי רקיע . ישר . נעשה 0: [יהי] אור . יהי רקיע . יקוו המים . תדשא הארץ . יהי מארת . ישרצו המים . תוצא הארץ . הנה . [...] . אל נח . אשר הקימתי . אות הברית . ואתה את בריתי . שרי אשתך . אבל שרה . [ל]אל . במר[אה] . אהיה [...] אהיה . עוד . בלעם . שאל . שאלת . ההיטב . [...] 0:

• 1:1 בְּרֵאשִׁית Smr | 4QGen^e (modern) | G V S T (indet) • •
 • 6 בֵּין מַיִם לְמַיִם: Smr 4QGen^e G V S T^{0J} | πρώτη α' T^{NF} (assim-ctext) • •
 Smr α' σ' θ' V S T⁰ (T^{NF}) | foll και ἐγένετο οὕτως. G (assim-vv 7, 9, 11, etc.) |
 • 7 וַיַּבְדֵּל Smr 4QGen^b 4QGen^e V La^{Ms} S T | foll ὁ θεός G
 4QGen^b (insuf) • •
 • 8 כְּמִימְרֵיהֶם Smr 4QGen^b 4QGen^e Hex V S T^{0J} | > G (om) | foll
 T^{NF} (explic) • •
 • 9 וַיִּקְווּ Smr 4QGen^b 4QGen^e α' σ'-θ' V S T | foll και
 εἶδεν ὁ θεὸς ὅτι καλόν. G (assim-vv 10, 12, 18, etc.) • •
 • לשִׁמְיָם Smr 4QGen^b T^{ONF} |
 4QGen^e (S) T^J (assim-v 7) | G V (indet) • •
 • אֶל־מְקוֹם Smr 4QGen^b γ' V S T |
 • [4QGen^{b1} G (assim-v 10)] מְקוֹה • •

- 10 הַיְבֹשֶׁה וַיְהִי-כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיְבֹשֶׁה אָרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם ל
- 11 קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ ל
- 12 עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מְזִרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ ו בעיניו ג ב מל
וחד חס ד
- 13 וַיַּעַץ עֵשָׂה פָרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: ו
- 14 וַיְהִי-עָרֵב וַיְהִי-בֶקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי ז ראש פסוק . כ ט
- 15 מְאֹרֶת בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתוֹת ו ב חס
- 16 עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים אֶת- ז חד מל וחד חס
- 17 הַמְּאֹרֶת הַגָּדֹל לְמַשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹרֶת הַקָּטָן לְמַשְׁלַת ד . ב . חס . ל
- 18 הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר ג . ל . ג
- 19 עַל-הָאָרֶץ: וְלִמְשַׁלׁ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין ל חס . ב
- 20 הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיְהִי-עָרֵב וַיְהִי-בֶקֶר יוֹם רְבִיעִי: כ ט . ל
- 21 יַעֲרֹף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקִיעַ הַשָּׁמַיִם: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת- ה ב
- הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה | הִרְמִשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם ג חס

[21] התנינם ג חס ויברא אלהים . וישלי[כון] מטהו . חמת תנינם :o

10 הַיְבֹשֶׁה וַיְהִי-כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיְבֹשֶׁה אָרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם Smr 4QGen^b 4QGen^g V S T^{OJ} | foll και συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, και ὥφθη ἡ ξηρὰ G (assim-ctext) | foll כמימריה T^{NF} (explic) | וַיִּבְרָא וַתִּרְא הַיְבֹשֶׁה 4QGen^k (insuf) ❖ • 11 דָּשָׂא עֵשֶׂב Smr 4QGen^b S T^O | βοτάνην χόρτου, G (V) T^{NF} (exeg) | βλάστημα α' (θ') (exeg) ❖ • 12 מְזִרִיעַ זֶרַע Smr 4QGen^b (α') V (T) | foll κατά γένος και καθ' ὁμοιότητα G (S) (assim-v 12) ❖ • 13 עֵשָׂה עֵץ Smr G V S T^J || pref וַיַּעַץ Smr G V S T^J ❖ • 14 לְמִינֵהוּ Smr 4QGen^b σ' Hex V S T | > G (assim-v 12) ❖ • 15 בּוֹ Smr 4QGen^b V S T^{OJ} | foll κατά γένος G (T^{NF}) (assim-v 12) ❖ • 16 מְזִרִיעַ זֶרַע → ❖ v 11 לְמִינֵהוּ¹ Smr V S T^{OF} (T^N) | foll και καθ' ὁμοιότητα, G (lib) | > T^J (om) ❖ • 17 וַיַּעַץ Smr 4QGen^b V S T^{OF} | foll κάρπιμον G T^N (assim-v 11) • 18 לְמִינֵהוּ² Smr 4QGen^b V S (T^O) T^{NF} | foll ἐπὶ τῆς γῆς, G (assim-v 11) | * εἰς τὸ γένος αὐτῶν Hex (lib) • 19 הַשָּׁמַיִם 4QGen^b 4QGen^k V S T | foll על הארץ על Smr G (assim-v 15) ❖ • 20 וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וַיִּלְמְדוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים וְאֶת-הַמְּאֹרֶת הַקָּטָן לְמַשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹרֶת הַקָּטָן לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ: וְלִמְשַׁלׁ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיְהִי-עָרֵב וַיְהִי-בֶקֶר יוֹם רְבִיעִי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ גִּפְשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲרֹף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקִיעַ הַשָּׁמַיִם: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה | הִרְמִשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם Smr 4QGen^b 4QGen^d α' σ' θ' S T^{ONF} | κατά G V T^J (facil-seman) ❖ • 21 הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה | הִרְמִשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם Smr 4QGen^b 4QGen^d α' σ' θ' V S T | foll και ἐγένετο οὕτως, G (assim-vv 7, 9, 11, 15) •

22 לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל־עֹוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיְבָרֶךְ־
 אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעֹוֹף
 23 יִרְבַּ בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חָמִישִׁי: פ וַיֹּאמֶר ל . ל כה
 24 אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּיתוֹ־אָרֶץ ל
 25 לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־
 הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־
 26 טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וַיְרִדּוּ בַדְּגַת
 הַיָּם וּבְעֹוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ
 27 עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים
 28 בְּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָא אֹתָם: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר ו
 29 לָהֶם אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדּוּ בַדְּגַת
 הַיָּם וּבְעֹוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּת הָרֶמְשֵׁשׁ עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר ל
 אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁל עַל־פְּנֵי
 כָל־הָאָרֶץ וְאֵת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה

ב פרי עץ הדר

[25] חית הארץ י בלשנ יעש אלהים את חית הארץ . ולכל חית הארץ . ומוראכם
 וחתכם . ואת כל נפש החיה ב בו . היום הזה . ונטשתיך . ולא יהיו בו לגוים .
 והשבעתי ממך . ומחית הארץ אל תירא o: [27] בצלם ג ויברא אלהים את הא
 האדם . אך בצלם יתהלך איש o: [28] ויאמר להם כב ויברך אתם . ויברך אלהים .
 יעקב . הידעתם . השלום לו . מה המעשה הזה . וירב העם . שימו איש חרבו . שמעו
 נא המרים . עברו לפני . איש נביא . ויגידו ליוותם . הוית החדלתי . לשלום . למה
 תצאו . למה תעשון . בני רמון . והרכבתם . ישעיהו . וישבע דמלכים . וכל דברי
 הימים ודניאל ועזרא דכות ב מ ה שלשת . נועצים . ויקבץ . ויוצא . ויקם o:

22 4QGen^b | 4QGen^s Smr 4QGen^s (differ-gram) | πληθυνέσθω G V (irrel) |
 S T (irrel) • 26 כְּדֹמוֹתֵנוּ S T | S T | Smr G α' V (facil-synt) •
 27 בְּצַלְמוֹ S (assim-v 25) | Smr G α' V T | וּבְכָל־הָאָרֶץ
 Smr α' θ' Hex V S T | > G (facil-styl) | ἐν εἰκόني διαφόρω, σ' (exeg) •
 28 וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים Smr G α' θ' V S T | ὁ ὁ θεός σ' (exeg) •
 Smr α' θ' S T^J (T^{ONF}) | λέγων G (facil-styl + harm-v 22) | et ait V (facil-styl)
 • Smr α' θ' V T | foll και πάντων τῶν κτηνῶν και πάσης τῆς γῆς G
 (assim-v 26) | foll S (assim-v 25) • Smr G α' θ' V S T | > σ'
 (om) • Smr α' θ' V | החיה Smr σ' S T^{ONF} (assim-ctext) | τῶν ἐρπετῶν G (assim-v
 26) | ἐρπετῶν G^{Mss} (harm-v 26) | prec ריחשא T^J (harm-v 24) • 29 הִנֵּה Smr G α'
 θ' V S T | > σ' (om) • זֶרַע זֶרַע Smr α' θ' V S (T^{OJ}) T^{NF} | σπόριμον σπείρον
 σπέρμα, G (assim-vv 11, 12) • Smr G α' θ' S T | > V (assim-v 28) •
 Smr α' θ' S T | καρπόν G (implic) | > V (facil-styl) •

- 30 לְאֶכְלָהּ: וְלִכְלֹתִי הָאָרֶץ וְלִכְלֹתֵנוּ עֹוף הַשָּׁמַיִם וְלִכְלֹתֵנוּ רֹמֵשׁ
עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֵׁב לְאֶכְלָהּ וַיְהִי־
כֵן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב
וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאם: 2
וַיִּכְלֹ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִלַּאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: פ אֱלֹהִים תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בַּהֲבְרָאָם
בַּיּוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וְכָל | שֵׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרֵם
יְהִי בָאָרֶץ וְכָל־עֹשֵׁב הַשְּׂדֵה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה
אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאֲדָמָה אֵין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה: וְאָדָם יַעֲלֶה
מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי־הָאֲדָמָה: וַיִּצְרֹר יְהוָה אֱלֹהִים
אֶת־הָאָדָם עֹפֹר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפְחַח בְּאִפּוֹ וַנְּשַׁמַּת חַיִּים וַיְהִי
הָאָדָם לְנִפְשׁ חַיָּה: וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם
אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כָּל־עֵץ
לְיִצְמַח וַיְהִי לְגִפְן

[2:1] וכל צבאם ד ויכלו השמים והארץ . וכל צבאם יבול . נטו שמים וכל צבאם צויתי . אתה הוא :0: [2] וישבת ב וישבת ביום השביעי . וישבת המן ממחרת . וחד גרש לך ויצא מדון :0:

30 לְאֶכְלָהּ V S T | הרמש Smr (assim-v 26) | ἐρπετῶ ἔρποντι G θ' (assim-v 26) • • • • • אֶת־כָּל־ S T^{ON} | prec καί G S T^F (lib) | > V (paraphr) • • • • • עֹשֵׁב Smr σ' θ' S T^{ONF} (T^J) | χόρτον χλωρόν G (facil-styl) | λαχάνω χλόης α' (facil-styl) | > V (lib) • • • • • 31 יוֹם הַשְּׁשִׁי: Smr | ἡμέρα ἕκτη G T (assim-usu) | S (assim-usu) | V (indet) • • • • • 2:2 הַשְּׁבִיעִי ל' V T | ששׁי Smr G S (facil) • • • • • 3 אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: Smr V S (T^{ONF}) | ὧν ἤρξατο ὁ θεὸς ποιῆσαι. G T^J (facil) • • • • • 4 תּוֹלְדוֹת (Smr) α'-σ' V S T^{OJ} | ἡ βίβλος γενέσεως G (assim-5:1) | prec יחוס T^N (assim-5:1) • • • • • יְהוָה אֱלֹהִים Smr G^{Mss} V S T | ὁ θεός G (lib) • • • • • 5 שֵׁיחַ Smr G V S T^N (assim-usu) • • • • • אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: T^{OJ} | שמים וארץ Smr G V S T^N (assim-usu) • • • • • כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים: Smr G V T^{JN} | G (harm-1:30) • • • • • יְהוָה אֱלֹהִים: → v 4 • • • • • 6 יְהוָה אֱלֹהִים Smr T^{ON} (T^J) | πηγῆ δέ G α' V S (harm-ctext) • • • • • 7 יְהוָה אֱלֹהִים: → v 4 • • • • • 8 בְּעֵדֶן Smr G εβρ' S T^{ON} | κόσμου τρυφή σ' V (T^J) (interp) • • • • • 9 יְהוָה אֱלֹהִים: → v 4 • • • • • אֱלֹהִים Smr V S T | foll ἔτι G (exeg) • • • • • אֶת־כָּל־ S T | את כל Smr (facil-synt) | G V (indet) •

- נַחֲמָד לְמַרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת
טוֹב וְרַע: וְנִהְרָ לְיָצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה
לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ
הַחוּלְיָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזֶּהָב: וְזֶה־בְּהָאֶרֶץ הַהִיא טוֹב שֵׁם הַבְּדֵלָח
וְאֶבֶן הַשָּׁהָם: וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ
כוּשׁ: וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדְקֵל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנְּהָר
הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֵן-
עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: וַיִּצַּו יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל
עֵץ-הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי
בַּיּוֹם אֲכָלְהָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ
הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לוֹ עֵצָר כְּגִגְדּוֹ: וַיִּצְרֹף יְהוָה אֱלֹהִים מִן-
הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְאֵר אֶל-הָאָדָם
לְרִאיוֹת מֵה-יִקְרָא-לוֹ וְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה הוּא

נַחֲמָד Smr V S | τοῦ εἰδέναί γνωστόν G (T) (explic) ❖ • 10 מֵעֵדֶן → ❖ 2:8 •
וְהָיָה Smr G^{Mss} S T | > G V (facil-synt) ❖ • 11 הַחוּלְיָה Smr (G) V S (T^O) |
הַיַּנְדִּיקִי T^{JN} (lib-seman) ❖ • אֲשֶׁר-שָׁם Smr V S T^{OJ} | ἐκεῖ οὐ ἔστιν G (facil-
synt) | דַּמֵּן תַּמֵּן T^N (explic) ❖ • הַזֶּהָב: Smr G S T^{OJ} | prec nascitur V T^N (facil-
styl) • 12 טוֹב G S T^{ONF} | foll מאד Smr V (T^J) (assim-1:31) • שָׁם Smr S T^{OJ} |
καὶ ἐκεῖ ἔστιν G V (facil-synt) | מִן תַּמֵּן T^N (explic) || → ❖ v 11 אֲשֶׁר-שָׁם •
14 וְשֵׁם הַנְּהָר Smr V S T | καὶ ὁ ποταμός G (lib) • 15 אֶת-הָאָדָם Smr 4QGen^b
V | foll ὃν ἔπλασεν G (assim-v 8) | אֶת-הָאָדָם S T ❖ • בְּגֵן-עֵדֶן Smr 4QGen^b (V) S
T | ἐν τῷ παραδείσῳ G (assim-v 16) | ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς ἀκτῆς σ' (ampl)
❖ • 17 הַדַּעַת Smr V S | τοῦ γινώσκειν G (facil-styl) || → ❖ v 9 • תֹּאכַל Smr σ'
V S T | φάγεσθε G (assim-3:3) | תָּן 4QGen^b (insuf) • אֲכָלְהָ Smr 4QGen^b α' σ' V
S T | φάγητε G (harm-3:3) • מוֹת תָּמוּת: Smr 4QGen^b 4QGen^{h2} V S T^{ONGnz} |
θανάτῳ ἀποθανεῖσθε G (assim-3:3) | θνητὸς ἔστι λ' ⟨σ'⟩ (T^J) (harm-ctext) ❖ •
18 אֶעֱשֶׂה- M^L (err) | אֶעֱשֶׂה- M^{L17} ◦ אֶעֱשֶׂה Smr 4QGen^b 4QGen^{h2} S T^{OJN}
(T^{Gnz}) | ποιήσωμεν G V (assim-1:26) • 19 יְהוָה אֱלֹהִים 4QGen^b V S T | foll עוֹד
Smr (assim-1:21, 24, 25) | ὁ θεὸς ἔτι G (lib) || → ❖ v 4 יְהוָה אֱלֹהִים • 1 כָּל-
T | prec אֵת Smr (assim-ctext) | πάντα G V S (indet) • וַיִּבְאֵר Smr T^{OJ} | foll αὐτὰ G V
S T^{NGnz} (explic) ❖ • הָאָדָם¹ Smr | Ἀδάμ G V S T (differ) || → ❖ v 16 הָאָדָם •
1 לְוֹ Smr T^J | αὐτὰ G V S T^{ON} (assim-ctext) • לְוֹ² Smr G T | > V (implic) | אַמַּל
S (assim-ctext) • הָאָדָם² || → ❖ v 16 הָאָדָם •

20 שָׁמוּ: וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל
 21 חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֹזר כְּגִגְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים |
 תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 תַּחְתָּנָה: וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים | אֶת-הַצִּלְעַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם
 23 לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם עִצָּם מֵעִצְמִי
 24 וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחָהּ-זֹאת: עַל-כֵּן
 יִעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:
 3 וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ: וְהִנֵּחַשׁ הָיָה
 4 עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-
 2 הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגָּן: וַתֹּאמֶר
 3 הָאִשָּׁה אֶל-הִנֵּחַשׁ מִפְּרִי עֵץ-הַגָּן נֹאכַל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-
 4 הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶּן-תָּמְתוּן:
 5 וַיֹּאמֶר הִנֵּחַשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמְתוּן: כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי
 6 בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהֵייתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב
 וָרָע: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֹאווָה הָיָא לְעֵינָיִם

[21] ויפל ג יי אלהים . עליו . ויפל בקרב מחנהו :o: [23] יקרא כא לזאת יקרא אשה .
 אברם . יעקב . כי ביצחק . רפאים . ואלכה אולי . כי יקרא קן צפור . כי לנביא
 היום . ואשיבה שפטיך . לא תחד אתם . והחזיקו . לא יקרא עוד . אשר יקרא עליו .
 ודרך הקדש . והביאותים . כי בעליך . למקום הזה . דרוש . חפצי בה . אחת דתו .
 לחכם לב :o: [25] ערומים ב ומל ובגדי ערומים . שניהם ערומים :o: [3:1] אמר
 אלהים ו והנחש היה ערום . ומפרי העץ . כי כל העשר . ויהי בשלח פרעה . וישם את
 פסל . ולרשע אמר אלהים מה לך :o: [5] כאלהים ג כי ידע . ובית דוד כאלהים . מי
 אל גדול :o:

20 מָצָא Smr T^{ONGnz} | και πᾱσιν τοῖς πετεινοῖς G V S T^J (assim-ctext) •
 Smr T | εὐρέθη G V S (theol) | *fruit* La^{Ms} (theol) •: • 21 → יְהוָה אֱלֹהִים •: v 4
 • יְהוָה אֱלֹהִים •: v 4 • 23 σ' (θ') מֵאִישׁ V S T^{JNF} |
 • זֹאת: Smr T | > G V S (implic) | *et haec erit mihi adiutorium* La (harm-v 24) •: •
 Smr (explic) | και ἔσονται οἱ δύο G V S T^{JNGnz} (explic) • 3:1 וַיֹּאמֶר Smr V T | foll ὁ ὄφις G S
 (explic) | האָף] Smr α' S T^{OJ} (T^{NGnz}) • 2 עֵץ הַגָּן Smr G
 (V) T^{ONGnz} | ἀπὸ παντὸς καρποῦ ξύλου τοῦ παραδείσου G^{Mss} (harm-v 1) | דַּחַ |
 T^J (harm-v 1) משאר פירי אילן גוניתא S (explic) | • 3 הָעֵץ G V S T^{ONJ} | foll הוזה Smr (emph) | אילן דעתא T^{Gnz} (harm-2:17) •
 • 6 לְעֵינָיִם Smr V S T^{ON} | foll ἰδεῖν G (T^J) T^{Gnz} (explic) •

INTRODUCTION AND COMMENTARIES
ON GENESIS

CONTENTS OF THE COMMENTARY SECTION

Introduction	5*
Notes on the Masorah Parva	15*
Notes on the Masorah Magna	54*
Commentary on the Critical Apparatus	77*
Works Cited	207*

NOTES ON THE MASORAH PARVA

- 1:1 **הָ גֵרָאֵשׁ פְּסוּקֵי בְרָאשִׁית** – *Com.*: See the Mm. The tradition of writing certain letters in a slightly enlarged form is referred to in the eighth-century tractate Soferim (9:1), and is attested in some mss. and in the majority of modern printed editions. In his *Minḥat Shay* (ca. 1742) Norzi explicitly mentions the enlarged **ב** as the correct way of writing the first letter in the first word of Genesis. However, this scribal tradition did not impose itself universally. There are many other places in the Hebrew Bible where some letters appear in enlarged or diminished format in some of the editions. According to the principle of a diplomatic edition *BHQ* reproduces enlarged letters, or other special ways of writing certain letters, where M^L offers them. In M^L the **ב** of Gen 1:1 appears to have been re-inked (by a later hand?), causing it to appear enlarged, but it is difficult to establish conclusively whether this is the case. In the list of large letters in the Mf of M^L (fol. 465v) Gen 1:1 is included.
- גֵּרָאֵשׁ בְּרָא אֱלֹהִים** – *Com.*: A circellus is mistakenly positioned between **בְּרָא** and **אֱלֹהִים**. For **ברא אלהים** see the Mm.
- לְ אֵת הַשָּׁמַיִם** – *Com.*: This phrase occurs seventeen times but it is only here that the accusative particle **אֵת** has a *ṣerê*.
- לְ הַשָּׁמַיִם וְאֵת** – *Com.*: The circellus is wrongly placed between these words. Its correct place is between **וְאֵת** and the following **הָאָרֶץ**. This combination occurs fifteen times, but it is only here that **וְאֵת** has a *ṣerê*, an accent, and no *maqpeḥ*.
- 2 **וְהָאָרֶץ** **הָ רֵאשׁ פְּסוּקֵי וְהָאָרֶץ** – *Com.*: See the Mm.
- לְ וְבָהוּ** – *Com.*: This note belongs with the following word **וְחֹשֶׁךְ** and the note attached to that lemma, “twice: Jer 4:23,” belongs to this word.
- וְחֹשֶׁךְ וְהָיָה תְהוֹ וְחֹשֶׁךְ** Twice: Jer 4:23. – *Com.*: This note is placed in the margin of the previous line, opposite the word **וְבָהוּ** with which it belongs. The note “unique” attached to **וְבָהוּ** refers to the Torah alone, since **וְחֹשֶׁךְ** also occurs in this form in Job 38:19.
- בְּ לִיבְשָׁה וְרוּחַ אֱלֹהִים** Twice: 2 Chr 24:20. – *Com.*: The *sîman* given for 2 Chr 24:20 is incorrect. Instead of **לִבְשָׁה**, the scribe has written **לִיבְשָׁה** partially vocalized, with traces of an erasure beneath the first two consonants, possibly revealing the presence of a *pataḥ*. This *sîman* properly belongs with 1:10.
- 4 **גֵּ וְיָחַד וְיִבְדְּלֵ אֶהְרֵן וְיִבְדְּלֵ** Three times; and once (**וְיִבְדְּלֵ**): 1 Chr 23:13. – *Com.*: The *daḡeš* in the **וְיִבְדְּלֵ** reference has been omitted.
- 5 **לְ וְיָחַד קִץ שֵׁם לְחֹשֶׁךְ וְלְחֹשֶׁךְ** Unique, and once (**לְחֹשֶׁךְ**): Job 28:3.
- לְ יוֹם אֶחָד:** Unique (in this section). – *Com.*: By designating this lemma as “unique” the Mp is not at variance with the text of M^L, which in fact has ten occurrences of this lemma, two of which occur at the end of a verse (cf. Gen 27:45 and its Mm). Rather it is part of a formula, in which all the days (apart from the third) get the same note. This is not unlike Joshua 12, where all the kings receive a **לְ** designation, even though some of them appear more than once elsewhere.
- 6 **גֵּ בְטַע בְּעֵינֵי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** – *Com.*: See the Mm.

- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כֹּט – *Com.*: See the Mm. There are two Mp notes but only one circellus.
- 7 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים דָּ – *Com.*: See Weil, § 1431.
 דָּוֶד וַיִּבְרָךְ גֹּהָאֹר . הַמִּים . דָּוֶד וַיִּבְרָךְ – *Com.*:
 The *sîman* דָּוֶד of the 1 Chr 25:1 reference is written defective י as דָּוֶד.
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּוִיהֵי קוֹל מַעַל לְרִקִּיעַ מַעַל לְרִקִּיעַ Twice: Ezek 1:25.
- 9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כֹּט – *Com.*: See the Mm at 1:6.
 אֶל־מְקוֹם אֶחָד גֹּ – *Com.*: The two other occurrences are Qoh 3:20; 6:6; see Weil, § 3700.
- 10 לְוַחַד הַפֶּךְ יִם לְיִבְשָׁה Unique, and once (לְיִבְשָׁה): Ps 66:6.
- 11 בְּעֵץ פְּרִי – *Com.*: Twice (here and Ps 148:9).
 וַיְהִי־כֵן: וְיִבְרָךְ – *Com.*: Six times in this section: Gen 1:7; 1:9; 1:11; 1:15; 1:24; 1:30. This note is placed in the left margin, near the following וַתִּזְכַּר, instead of the right one.
- 12 גֹּ בְּמַלְוַחַד חֶסֶת וַתִּזְכַּר – *Com.*: Three times, twice plene ו (here and Ruth 2:18), and once defective ו (Jer 32:21). The note is placed in the right margin, near the previous וַיְהִי־כֵן, instead of in the left one.
 דָּ לְמִיָּהוּ – *Com.*: The word occurs fourteen times; see the Mp at 6:20. Perhaps a י has been accidentally omitted from יָד.
- 13 גֹּ רֹאשׁ פְּסוּק וַיְהִי־עֲרֵב – *Com.*: Three times at the beginning of a verse (Gen 1:13; 1:19; 1:23).
- 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כֹּט – *Com.*: See the Mm at 1:6.
 בְּחֶסֶת מְאֹרֶת – *Com.*: Twice doubly defective, once with the definite article (Gen 1:16) and once without it (here).
 בְּחַד מַלְוַחַד חֶסֶת וַלְמוֹצְדִים – *Com.*: Twice, once plene ו (Gen 1:14), and once defective ו (Zech 8:19).
- 16 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים דָּ – *Com.*: See 1:7.
- 18 בְּחֶסֶת הַמְאֹרֶת – *Com.*: See 1:14.
- 18 בְּבִין הַקֹּדֶשׁ וְלִהְבֵּדִיל Twice: Lev 10:10.
- 19 לְיוֹם רְבִיעֵי: – *Com.*: Hardly legible, but the circellus is clearly visible.
- 20 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כֹּט – *Com.*: See the Mm at 1:6.
- 20 לְיִשְׂרָאֵל – *Com.*: The lemma has a circellus but the note (לְ) is barely visible.
- 21 גֹּ חֶסֶת הַתְּנִינִים – *Com.*: See the Mm.
- 21 גֹּ הַרְמְשֵׁת – *Com.*: The word has a circellus but the note (גֹּ) is not visible. It refers to Gen 1:21; 1:28; Lev 11:46. The latter has a clearly legible גֹּ in the margin.
- 22 בְּוִיבְרָךְ אַתֶּם אֱלֹהִים – *Com.*: The phrase has circelli, but the note is not visible. It apparently refers to this verse and 1:28.
- 24 כֹּה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים – *Com.*: Elsewhere this number is given as twenty-nine; see the Mm at 1:6. This number (כֹּה) does not include the four occurrences of phrases where a word comes between two parts of this lemma: וַיֹּאמֶר לָהֶם (Gen 1:28); וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים (Gen 35:10; 35:11); and וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים (Exod 3:15); see Dotan, *Thesaurus*, 22.
- 25 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים דָּ – *Com.*: See 1:7.
- 25 חִתֵּי הָאָרֶץ יִ – *Com.*: The lemma has a circellus but the note is very faint; see the Mm.
- 27 בְּוִיבְרָא אֱלֹהִים – *Com.*: Twice (Gen 1:21 and here).
 לְבְצָלָם Unique (in this section).

- 28 וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים בּ – *Com.*: See 1:22.
 וַיֹּאמֶר לָהֶם יבּ – *Com.*: This note contradicts the Mm, which presents twenty-two cases. Apparently, this is a scribal error for כַּבּ.
- הֲרַמְשֵׁת – *Com.*: The word has a circellus, but no note is visible; see 1:21.
- 29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כֹּט – *Com.*: See the Mm to 1:6.
 בּ פְּרִי עֵץ הָדָר פְּרִי-עֵץ Twice: Lev 23:40.
- 30 בּ מַל רוּמֶשׁ – *Com.*: Twice plene ׀ (here and 8:19).
- 2:1 דּ וְכָל-צְבָאָם: – *Com.*: See the Mm.
- 2 בּ וַיִּשְׁבֹּת – *Com.*: Unlike the Mm note, the Mp counts only the forms with ׀ consecutive.
- 3 גּ וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים – *Com.*: Three times (Gen 2:3; 9:1; 25:11).
- בּ מִכָּל-מְלֹאכְתּוֹ – *Com.*: Twice (Gen 2:2 and here).
- 4 בּ מַל תּוֹלְדוֹת – *Com.*: Twice doubly plene (here and Ruth 4:18). The note specifies “plene” in order to make a distinction between this spelling and the partly defective תּלדוֹת (36:1, 9; 37:2) and the doubly defective תּלדוֹת (25:12).
 דּ וְשָׁמַיִם: – *Com.*: Only one other occurrence has the pausal *qames*: Ps 148:13. The other two have *pataḥ*: Isa 40:12; Job 15:15.
- 6 בּ חֶסֶד וְחַד מַל וְאָד – *Com.*: Twice, once defective ׀ (here) and once plene ׀ (Job 18:12).
- 7 בּ חֶסֶד וְחַד מַל וַיִּצָּר – *Com.*: Twice, once defective ׀ (Gen 2:19), and once plene ׀ (here).
- 9 לּ וְחַד וַיִּצְמַח וַיִּהְיֶה לַגֶּפֶן וַיִּצְמַח Unique, and once (וַיִּצְמַח): Ezek 17:6.
 בּ אוֹצַר נַחֲמַד נַחֲמַד Twice: Prov 21:20.
- 10 הּ וּמִשֶׁשׁ – *Com.*: Eight times; see Weil, § 1349.
 בּ וּדְל מִרְעָהוּ יִפְרַד יִפְרַד Twice: Prov 19:4.
- 13 וּ גִיחוֹן – *Com.*: Of the other five occurrences, three are defective with regard to ׀: 1 Kgs 1:33, 38, 43, the latter having a prefixed בּ. The other two are written plene: 2 Chr 32:30; 33:4. The latter has a prefixed לּ.
 יבּ בַטַּע זֹוּגִין הוּא הַסּוּבֵב – *Com.*: This is one of twelve pairs of accents, one of which is *rəḥīa^c*, and the other *zaqep̄ qatan*. The lists given in the Mp and the Mm to Num 14:38; Lev 8:23; etc., consist only of eleven cases (see Weil, § 915), but in some lists there is a twelfth case בני מוֹשֵׁי at 1 Chr 23:23 and 1 Chr 24:30; see Ginsburg, 4, ט, § 449, and Dotan/Reich, *Masora Thesaurus*, ad loc.
- 15 בּ וַיִּנְחֵהוּ – *Com.*: Twice defective ׀ (here and 1 Kgs 13:29).
- 17 לּ וְחַד אַכְלֶךְ אַכְלֶךְ Unique, and once (אַכְלֶךְ): Exod 33:3. – *Com.*: The case mentioned is either אַכְלֶךְ, Exod 33:3, or אַכְלֶךְ, Lev 25:37 (Dotan/Reich, *Masora Thesaurus*, ad loc.).
- 18 לּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים – *Com.*: The note is incorrect, since there are four occurrences of this lemma; see 3:13.
- 19 לּ לְרֵאוֹת מַה-יִקְרָא-לוֹ – *Com.*: There are only two circelli on this four-word phrase: one on לראות מה and one on יקרא לו; see 3:1 and *BHQ Judges*, 17*, at 1:17.
- 20 ט מַל בַּתוֹר שְׁמוֹת – *Com.*: There are ten occurrences of a plene spelling in the Torah; see Weil, § 834, to which should be added Num 3:43.
- 21 גּ וַיִּפְּלֵ – *Com.*: See the Mm.
 גּ וְכָל עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה דְכוּת עַל-הָאָדָם Three times, and all cases of על עַל הַבְּהֵמָה likewise. – *Com.*: The note refers to the three occurrences of על עַל הַבְּהֵמָה (Gen 2:16; 2:21; Qoh 6:1); and to the four occurrences of the phrase על הָאָדָם

- עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה; see Weil, § 15.
- 22 **בְּ מַלְּוּב חֶסֶת וַיְבַאֲהָ** Twice, twice plene and twice defective. – *Com.*: The note should read four times, since there are two plene occurrences (1 Kgs 3:1; Dan 9:14) and two defective occurrences (here and 24:67); see Weil, § 3861.
- 23 **כֹּאֵל יִקְרָא** – *Com.*: See the Mm.
- 24 **לְ יַעֲזֹב־** – *Com.*: This unique occurrence of **יעֹזֵב** with a *qames qatan*, produced by the close connection (*maqpeṯ*) to the following **אִישׁ**, is distinct from forms vocalized with a *holem*.
- גִּ וְאֶת־אֲמוֹ** – *Com.*: Three times (Gen 2:24; Lev 20:9; Prov 30:11).
- 25 **בְּ וּמַלְּ עֲרוּמִים** – *Com.*: See the Mm.
- 3:1 **דְּ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים** – *Com.*: The note is incorrect since this is the only occurrence of the lemma. In M^L there are only two circelli on this four-word phrase: one on **אשר עשה** and one on **יהוה אלהים**; see 2:19.
- וְ אָמַר אֱלֹהִים** – *Com.*: See the Mm.
- 3 **וְ אָמַר אֱלֹהִים** – *Com.*: See the Mm at 3:1.
- 4 **דְּ פִסּוּק בַּתּוֹר וַיֵּאמֶר** – *Com.*: The four verses of the Torah are those consisting of seven words commencing with **ויאמר** which also include a direct quotation (Gen 3:3; 4:13; 25:31; 44:25); see Dotan/Reich, *Masora Thesaurus*, ad loc.
- 5 **גִּ כְּאֱלֹהִים** – *Com.*: See the Mm.
- 7 **לְ וַחֶסֶת עֲרוּמִים** – *Com.*: Unique and doubly defective (defective ו and defective second י). The note distinguishes the lemma from the plene ו written **ערוּמִים** (2:25).
- הַ עֲלֶהָ** – *Com.*: Twice in construct written with a final ה (here and 8:11).
- 8 **גִּ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים** – *Com.*: The other two occurrences are Exod 9:30 and Zeph 1:7. The latter is the same when read, but different in written form: **מִפְּנֵי אֲדֹנָי יְהוָה**.
- 9 **בְּ וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים** – *Com.*: Erroneous note. There is only one occurrence of this phrase in M^L. M^{L17} has the same Mp note.
- 10 **בְּ חֶסֶת קִלְהָ** – *Com.*: Twice defective ו (here and in a related form 1 Sam 24:17; הקקלך).
- 13 **דְּ בַעֲיֵנִי וַיֵּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים** – *Com.*: Four times in this section (Gen 2:18; 3:13; 3:14; 3:22).
- 17 **יְהִי לְקוֹל** – *Com.*: Because there are twenty-three occurrences of this word the lemma no doubt should be extended to include the preceding word **שמעת**, since the phrase **שמיעה לקול** does occur eighteen times; see Weil, § 23.
- בְּ מַלְּ בַּתּוֹר צְוִיתֶיהָ** – *Com.*: Twice plene second י in the Torah (Gen 3:11 and here).
- בְּ וַעֲנַת תְּאֻכְלָנָה** Twice: Ezek 4:12.
- 18 **בְּ יַעֲלֶה וְדַרְדַּר** Twice: Hos 10:8.
- 19 **בְּ וְאֶל־עֶפְרַיִם** – *Com.*: Twice (here and Job 10:9).
- 20 **גִּ וַיִּקְרָא הָאָדָם** – *Com.*: The phrase occurs only twice (Gen 2:20 and here).
- 21 **לְ וְכֹל עוֹרָא דְכוּת כְּתוּבוֹת** – *Com.*: It is not clear what this note is addressing; see Mynatt, *Sub Loco Notes*, 34.
- בְּ וַחֶסֶת וַיִּלְבָּשׁ:** – *Com.*: Twice defective י (here and Lev 8:13).
- 22 **יְבִיב כְּאֶתְד** – *Com.*: See the Mm at 49:16.
- יְ חֶסֶת בַּתּוֹר לְעֵלָם:** – *Com.*: Ten times defective in the Torah; see the Mm, which also cites eight more occurrences in the Prophets and Writings.